

102. ԲՈՋԸ ԲՈՋ ԿԸԼԻ, ՈՒՋԸՄ Ա ԻՍԱՆԻ ԾԸԻԾ ԾԸԾԻ,
ՈՒՋԸՄ Ա՝ ԱՍԼԱՆԸԻ

Ըլլմ ա լլմ չի. մի հարուստ տղա ա ըլլմ: էս տղեն ինչ-
քան կընիկ ա առնմ, չիմն էլ բող են ըլլմ, բողութին են անմ, նա
էլ տուա ա անմ: Սա սըհն չորս վընիկ ա փոխմ, վըրա հինգե-
րորթին ասմ ա. «Ես պըետկ ա հենց ախչիկ առնեմ, վըեր իսա-
նի ծըիծը ծըծած չի ըլի»: Մի օր էս տղեն մի տան կըշտով անց-
կենալիս տըենմ ա հըրես մի կընգյա ճըվոց ա կյալի, հըրցընմ
ա, ասմ ա. «էս ի՞նչ պա՛ն ա»:

Ասմ են. «Հե՛շ, մի աղքատ հարսն ա աղատվմ»:

Տա քյնմ ա ըտի, էնքան ճամփա ա պահմ, վըեր էտ կընիկը
աղատվմ ա, հըրցընմ ա. «Ի՞նչ ա պիրել»: Ասմ են. «Ախչիկ»:

Կյալիս ա մոր կուշտը ասմ ա. «Առ էս քյիսա վըեսկին, էտ
րեխեն փնձ տուր»: էտ կընիկը հըվատմ չի, համա վըեր էտ մար-
թը նորից ա ասմ, տա վըեսկին վըեր ա ունմ քիսով, էտ պա-
րուրը հըլե տըհե կըլուած՝ առանց ծիծ տալ, տալըիս են էտ մար-
թին:

էս մարթն էլ շատ ուժով ու քաջ մարթ ա ըլլմ, քյնմ ա սա-
րեսար ման ա վյալի, մի ճուտամըեր ասլան ա փրոնմ, պիրմ
տուն, օրեկան կըթմ են՝ էտ ռեխին տալըի ու տա տըհե էտ ռե-
խին ասլանըի կաթնով պահմ ա, մեծըցնմ: Մի էն տեսակ ախ-
չիկ ա տառնմ, վըեր էլ ասըիլու չի, վըե՛շ ուտըես, վըե՛շ խը-
մես՝ տըրա բոյին-բուսին ու սփաթին մըտիկ անես: Ախչիկը
տառնմ ա տասնութ տըրեկան, էտ մարթն էլ տառնմ ա եռե-
սունըութ տըրեկան, տըհանք հըրսանիք են անմ ու փրսակվմ

նա՝ Անդ և կենում մի տարի, տըրան մի տըղա չա ըլմ. տըղեն տանում ա իրևք տըրևկան թև չէ, մի ախչիկ էլ ա ունենում՝ Սա շատ ա դո՛ւ րում իշան բախտիցը ասում ա. «էս ա լավ ա արթեն մի արդա, մի ախչիկ ունեմ, էս կընիկս էլ լավն ա՝ նամուսով, հարստութենիս էլ հասնիլ չիկա, էս տըղիս կըմեծըցնեմ, կըփսակեմ, բխչկաւնրս էլ մարթի կըտամ ու կապրենք մընզ մըհար»:

Համա տի խևիս մարթը դչիղում չի, թէ հրօ կըլիին ինչ քյալալ տի կյալ: Սըրան կըկու ծի ունրի, մինը քամու աղաքն ա կըտըրում՝ քամու ծի ա, մինն էլ կըրակի աղաքն ա կըտըրում՝ կըրակի ծի ա: Օրևրի մի օր տընում ա էտ կըրակի ծին լըղարել ա, օր օրի լըղարում ա, չուփ ա անոնում, կընդյանը հըրցընում ա, ասըմ ա. «էս խի՞» ա էս ծին սըհն լըղարում: Կընիկը ասում ա. — «Գչիղում չում»:

Մի օր էլ էս մարթը սուտ հիվընդանում ա ու մընում տանր. կընիկը ասում ա. «էա ի՞նչ ա ըլել»:

Ասում ա. «Կընիկ ջան, շատ փիս հիվանդ եմ, ջանումս սաղ տըրեղ չիկա»: Կընիկը կյալիս ա կուշտը. «Վի, մարթ ջան, էտ ինչ ա ըլիլ, վըրըղեղրտ ա ցավում, տո՛ւ հիվանդանալ մի, հիլ ա ես քու արեղը հիվանդանամ»:

Սա սըհն դասարի կեղծավորութիւն ա անում, մարթի կյալիս տընում իւան ծընդանը մաժում-մըժմըժորում, մարթը սուտ քուն ա մըտնում: Կընիկը դչիղում ա, թե մարթը դորթ, վընը քընած ա, քընի հոլիւնըր ջըրիցը հանում ա, քըցում մարթի անգաճը, վընը էլ դարթի վընը, մըչե ինրը կյալ էտ հոլիւնը տըրա ընդաճից հանրի: Մարթին արհն հիլ ա անում, շորերը հաքում, դըրթարվում, կըուկի ծիուն նստում ու քըշում: Տըրա քյնալից եղը մարթը ծընոայ վընը ու կենում, շորերը հաքում, կյալիս փըթաթըմ ա իրեսմիրևոր ծածկում ա մընակ ոչկերն ա հիլ անում, քամու ծիուն նստում ա ու քըշում: էտ րամու ծին էլ իմաստուն ա ըլում, էտ մարթը ծիուն ասում ա. «Մի՛, տո՛ւ էս դչիղում, թե վընըղի դես քյնալ, լեղ արա ինձ հըսցըրու կըրակի ծիուն, տընտնք դո՛րն են քյնցել, վըրըղի են»: Տո՛ ծիուն նստում ա ու քըշում քոլերովը, սարերովը էս ծին տըրան տըրում ա օխտը սարի քըմակին մի հեյվարա դո՛ւղ կանանչ խալա ուեղ ա ըլում, չորս տըր լիքը վըղըլան բխարրնի, սոլոն-սուրնի ծառի, մեչ արեղը մի էն տընակ պալատ կա, վընը վըն՝ ուտընս, վըն՝ խըմես՝ քըշըր-ցիբեկ սըրան մըտիկ անընս: Ինրը իրան իրան ասում ա. «Տըն՝ աստոծ, իմ կընիկը խի՞ դի կյալ րոտի, դյա հըլ էնչ ա վըղաճել էս պալատը տընըղ»:

մարթը լուսաբերիցը տրեւում ա, վրեր իրանք շատ հեռացած են իրանց ե գրիցը, նրա մըհաը, վրեր ինքը ինչքան ման եկած ա ըլել, էտ դ սյդի ծաղկելի ու խոտերը, ծառեր սկի տըհհած չի ըլել: Կյալիս ա մոտանում ա պալատին, ծիուցը վեր ա կյալի, ծին կապում ա բ սկոնըի սնիցը, թուրը հանում ա, կամաց ակոշկին մոտանում ա ու տըհնում ա հըրես քառասուն դեմ մեծ ստոլ են սարքել՝ ուտում: Խմում են քյեփ են անում ու իրան կընիկը միշերնուն: Նա պաշում ա նըրան ու տալըի, նա պաշում ա նըրան ա տալըի ու տըհն ծըհոհց ծըհո էտ քառասունն էլ տըրան համաըես են անում, մին մընի ս ալըի: Մըհիլ տըհանց մեծը ասում ա. «Ախի», ա դանշըղ էտ խի՞ եղացար էսքամա:

Ասում ա. «էն շան տըղեն ըսօր տանն ա, աշխատանքի չի քյացել. ս.նչախ քընցըրի խափըցի ու եկա»:

էս մարթը, վրեր մանում ա՝ էլ կարում չի համփըրի, թուրը հանում ա ու սըկըսում ա տըհանց փըրթիլը: Սաղին աշուծախ կըտորում ա դըրմա-դըրմա ա անում, մըհնակ դաստըի կընգյանը չըտենալու ա տընում: Կընիկն էլ տըռան քըմակին տապ արած ա ըլում, գյիդը՝ ա, թե մարթը իրան տըհնում չի: էտ դեմերիցը մինը վըհնց ա ըլում առաշուցը ընգյում ա էտ կըտորածների մեշը, հըր մըհնակ էրկու վետն ա կըտրած: Մարթը տըհն աըհանց փըրթի՝ ա ա իրար վըռա սաքըմ ա ու կյալիս ա տուն, ծին կապում ա կ.նմում, կյալիս ա իրան տըհղըմը պըրանվում, քընի հոլոնքն էլ չըթիցը հանում ա, քըցըմ անգաճը ու դաստըի քոն ա մըտնում: Մրխելի մընում ա, տըհնում ա հըրես կընիկը եկավ, հոլոնքը մաթի ընգաճիցը հանեց ու հացի պատրաստութիւն տըհսավ: Մարթը դաստի կամաց շուռ ա կյալի էն մի կողքի վըրս ու կամաց սըկըրը պաշ անում, մըթամ թե նոր ա վըհ կենում:

Կընիկը ասում ա. «Վըհնց ես, մարթ ջա՛նա: Ասում ա. «Մի քիչ լավ եմ: Ասում ա. «Ին մի քիչ ճաշից, պանից պիրեմ, կե՛ն: Ասում ա. «Վա՛յ է, մըթամ իշտահ ունեմ, վրեր ուտըհմա: Ասում ա. «Դե զոռով կե, մի քիչ նոթ առ, հու զատ շուտըիլով ըլիլ չի»:

Մարթը մի քիչ հաց, պանն ա ուտում ու ըլետ պըրանվում ա քընում: Ըռավընտը վըհը ա կենում ասում ա. «Ըսօր մի քիչ լավ եմ, պըհտկ ու քյնամ ֆըհրսի»:

Կընիկը պանն չի ասում, ասում ա. «Տո ես գյիդըմա»:

Ծին նստում ա, կ.նի ըլետ ըտեղ, մարթ պիրում, ֆըհը կըտըրիլ ա տալըի ու ասում ա. «էս ջանդարնին չիմ կըպիրեք կըլըցնիք էտ ֆ.երը ու ֆըհը վըրս կըտաք»:

են ու էտ չանդաթը կըրըմ, լըցնըմ ըտի, տըհանք կըլիսի չեն ըլըմ, վրեր էտ վրետը կըտրած դեվը զաստըի սուտըմեռնուկ տըված ա, սաղ լըցնըմ են իրար կըլիսի ու ֆըեղը վըրա տալըի:

էտ մարթը տըհանց փողը տալըիս ա, տըհանք քյնըմ են: Ինքը մըտնըմ ա տըհանց օթախնըին, տըենըմ ա՝ ինչ ասըես. վրեր կալրեղ ըտի. չիմ մին-մին մըտիկ ա անըմ ու տըոները փալկըմ կյալի տուն: Տա տըհի մի ամըիս քըշերով կյալիս ա ըտի սաղ օրը մընըմ տըեղերնին ծանոթանըմ ուտըմ, խըմըմ մըշե մութը մըթնըմ ա թը չէ, կյալիս ա տուն:

Մի օր էլ կընդյանը ասըմ ա. «Ա՛ կընիկ, մի տըեղ եմ քըթել, ընդեղի օթը վըրես շատ լալ կյալիս ա. պըետկ ա մըեր տըենըր ծախրեմ ու քյնամ ընդեղի պալատնըին առնըմ: Մի հատ վաճառակաւ կա, քոչըմ ա, իրան պալատը ծախըմ ա, ես հետը խոսցըիկ եմ, էքուց արթեն պըետկ ա տանըեմ փողը տամ»: էքուր փողը վըեր ա ունըմ, քյնըմ ըռեղընը կյալիս ա տուն ասըմ ա. «Ա՛ կընիկ, տունը առա. էքուց ես մըեր տունը ծախըմ եմ, հետերնուս վեշ չենք վըեր ունըմ, նըհանք իրանց վեշերը չիմ հիւ առին միչին, տան հետ ծախեցին, առա»:

Տա տունը ծախըմ ա ու կյալիս են էն տունը: Կընիկը տըենըմ ա թի չէ, մընըմ ա ըրմացած, թե սա ումնից ա առել ախըր չէ՞ վրեր էտ տունը դեվերին էր, մըհել ասըմ ա. «Հալըաթ էն դեվերին ըսողսնող մարթը խալըել ա ու ասըել ա՝ իմն ա էս պալատը ու ծախըել ա մարթըիս վըրա»:

Մի օր մարթը ասըմ ա. «Կընի՛կ, էս թըմրի վըրա ճուր չի ածըես»: Կընիկն էլ ասըմ ա. «Տըենաս էտ խի՞ ա ասըմ ճուր մի ածըի, հըլա մի ածըիլ դեմ, փողըեմ տըենամ ինչ դի ըլիլ»: Տա ամըեն օր էտ թըմրին ճուր ա սածըմ: Մի օր էլ, վըեր մարթը տանը չի ըլըմ, տըենըմ ա էն դըեվերիցը միներ սըղացալ ու եկալ. տա մընըմ ա ըրմացած, վաղ ա տալըի ճըտովը ընդյնըմ, փըթաթվըմ են, իրար պըչպըչորըմ, մըշեվ ըռեղըն ուտըմ, խըմըմ, իրար հետ քյեփ են անըմ: Ըռեղընը մարթըի կյալիս վախտը էս դեվը տապ ա անըմ: Սըհանք սըհե մի ամըիս իրար հետ տողըմ են, մի օր էլ էս դեվը էտ կընդյանը ասըմ ա. «Բա մընչե կի դենք սըհե սալըի՛ հալամ-մարամ: Մի մարթըիցդ մացի, սաա՛ քու ուժը էտ ընչըմն տ, վըեր տո՛ւ տըհե ուժոք ես»:

Մարթն էլ դասըտի տեղափոխվըմ ա էտ դըեվերի տունը ըտի ապըրըմ ա, վրեր տըենա՝ կընիկը ինչ կասըի, եղով կընդյանը սալանըի: Մի օր մարթը աշխատանքից ա, թե ֆըերսից կյալիս ա

տուն. կրնիկը քննում ա աղաքը դաստըի կյնդծավըերուիին ա ա-
նում, մարթըի կուռը ընգնում, ծըեռի պանները վըեր ունում, պի-
րում ա տուն: Նըստում են հաց են ուտում, զըրից են անում, ընգըյ-
նում ա մարթի ճիտովը՝ պըչպըչորում ա ու ասում ա. «Ա՛ մարթ,
քու ուժը ընչումն ա, վըեր տու էտքան ուժոք ես»:

Ասում ա. «Ա՛ կրնիկ, իմ ուժը իմ էս նետ-աղեղի միշին ա.
վըեր էտ նետ-աղեղի լարովը իմ էրկու պիթս կապեն իրարից և
ես կարալ շեմ մի պան էլա անըեմ»։ Կրնիկը ասում ա. «Սուտ ես
ասում, հըվատում շեմ, վըե՞նց կըլի տըհե պան»։ Ասում ա. «Հա՛,
ա կրնիկ, իմ արևը»։ Ասում ա. «Դե՛, պի փորցենք տըենանք՝ էտ
վըենց ա ըլում»։

Մարթն էլ կընգյա սըրտինը գյիդում չի, պիրում ա նետ ա-
ղեղը քանդում, լարը տալըի կընգյանը, ասում ա. «Ա՛յ, էրկու
պիթս վըեր սրանով կապես՝ արթեն պանս պուրթ կըլի»։ Կրնիկը
դաստի ծըծաղում ա ասում ա. «Ա՛ մարթ, ես հու բեխա շեմ, խի՞
ես վըրես ծըծաղում»։ Մարթն էլ ասում ա. «Զէ՛, ա՛ կրնիկ, դիզ
եմ ասում»։

Ասում ա. «Դե՛, պի կապրեմ տըենամ»։ Մարթը էրկու պի-
թը տընում ա իրար վըրա, կրնիկը էտ լարովը մարթըի պիթերը
կապում ա պըինդ։

Մարթը ասում ա. «Ա՛յ արթեն սըհենց ինձ տասը տըրեկան
բեխեն էլ կըսպանըի»։ Ասում ա. «Ա՛ մարթ, դե հերիք ա, հերիք.
չէ, չէ մի պողեր, էտ հու վըեր քեղ մըհետ թափ տաս, տասը կը-
տոր կանես»։

Ասում ա. «Զէ՛, ա կրնիկ, կարալ շեմ, մըիսըս կըկըտրի. վըես-
կուիս դեմ կըլի»։ Ասում ա. «Հըլա՛ մի քիչ փորցըի տըենամ»։

Ասում ա. «Ա՛ կրնիկ, ի՞նչ փորցեմ, ես իմ հոնարը հու նոր
չըդեմ փորցըի»։ Մտտանում ա կընգյանը ասում ա. «Ետ արա,
ե՛տ, հերիք ա ինչքան դարափաթ արինք»։ Կրնիկը դասըտի
փախչում ա ու ծըծաղում ա, ասում ա. «Ետ չը դեմ անըի»։

Մարթը մընում ա շըվարած, կրնիկը տըենում ա, վըեր դորթ
մարթը մընացել ա ճիտը ծուռ կաղնած, վաղ ա տալըի դեվին ի-
մաց տալըի։

Դեվը կյալիս ա, պիրում են էտ մարթին փըթաթըմ կոխում
կյոմշի մեծ կաշվըի մեշ ու քըցըմ տըռան տակը, ասում են՝ հի-
լա էնքան սոված-ծարավ կենա, վըեր իրան-իրան սատկի։ Էտ
օրվանից տըհանք իրար հետ աղատ ապրում են։ Էտ խեխ մարթը
էնքան չըրլարվում ա կարում չի դատ շինի, էտ լարը տըռա՛ մը-

սերը կրտսրը ա վրեսկրտին դեմ ըլըմ, տա էլ ցավըիցը քիչ ա մընըմ, թև ուշաթափ ըլի: Սոված ծառավ տըռան տակին վըբը րնդլած ա. էտ դևվն ու կընիկը քյնըմ կլալիս են տըռան քացով տալրի: Մըենակ տըղեն ա վըրը քյնըմ ա հոր կըշտին կաղնըմ ա ճիտը Ժրոած մըտիկ ա անըմ, մըտիկ՝ հոքոց հանըմ, համա դե ինչ օքոտ, վըրը կարըմ շի հորը մի ճար անըի: Մին-մին մո-րիցը թարուն հաց ա կլողանըմ պիրըմ հորը տալըի: Մի օր էլ տըռանը մարթ ու կընիկ րաղըմը կանանչ ծառըի տակին սըեղան են սարթել ու իրար հետ ուտըմ, խըմըմ, քյեփ են անըմ, տըղեն մի կրտսր մըիս ա կլողանըմ, պիրըմ թաքուն հորն ա տալըի:

Շերը ասըմ ա. «Ա՛ր բալա քան, բա չըքել եփ դեմ սըհե տան-ցրվըիլ»: Ասըմ ա. «Ի՞նչ անըեմ, հալըիկ քան»:

Ասըմ ա. «էս լարին մըենակ իմ թուրը կըկտըրի, ուրող պան կրտսրի չի»: Բեիեն չըրչարվըմ ա կարըմ շի թուրը կախ արած տըղիցը վըբ պիրի, բոլը հասնըմ շի, հերը փորսուղ կլալիս ա րաի րըկսեն հոր միկին կաղնըմ ա, թուրը վըր ա պիրըմ, հա-մա կարըմ շի, վըբը թուրը հանըի, հերը կեռքով կուքորիցն ա փրոնըմ, րեխեն էլ կոթիցն ա ծիք տալրի՝ մի հանդով հանըմ են, արդեն թուրը տափրին ցից կըղնցնըմ ա, կոթըիցը փըռնըմ, հերն էլ էրկու պըթի մեջտըղըմը պահըմ ա ու խիշի-խիշի ա ա-նըմ ու լուրը կըտըրըմ ա, ըլևա թուրը տընըմ են տըղը՝ պատըիցը կախ են անըմ: Տըղին ասըմ ա. «Դե՛, ես ըլետ կըմըտնեմ իմ տըղըր, տու պան շասև, մըչե քանըս տըղըր կլա, թե չէ հըմի ես կտրալ շեմ տըրա հետ կըրիվ անեմ»:

Տըղեն թաքուն ճոկ ա հորը պան տալըի՝ ուտըմ ա, հերն էլ ճոկ ա թարուն պան ուտըմ նըհանց քընած վախտը, տըհե մի տմրիս տա րաի մընըմ ա, մի ամըիս եղը, արթեն իրան լավ տըղըրցըտած ա րըմ: Մի օր էլ դևվն ու կընիկը լավ ճաշ են էփել՝ ուտըմ են, վըրեբընուցն էլ հաղոց են ուտըմ ու էտ շեշերը շըպըռ-տըմ են մարթի իրեսովը, տա էլ համփրեբըմ շի, ծըեռաց տողա ա վաղըմ, էտ դեի հետ կոխ են ունըմ, տըհանք սկսըմ են մին-մընի տուփովը տալը: Եփ վըբը դեվն ա ախտըմ, կընիկը դեվի դոլն ա տըհըմ, ասըմ ա. «Սպանըի՛, սպանըի՛ կորչըի, ցըխեմ տըրա կլլոխը, ես քեղ էն վախտը ասըեցի՝ սպանըի, կորչի, տու խի՛ էտ շանը սող հի աըի վըբը հըմի էլ քեղ հետ կոխ ա ունըմ»: Մըհել, վըբը մարթն ա ախտըմ, մարթըի դոլն ա անց կենըմ ա-որըմ ա. «Խեխտի՛, խեխտի՛, թող կորչի, ֆըեղեմ տըրա կլըլոխը»:

Մարթը, վըբը մին-մին իրան դաստի բոշ ա անըմ, ըլետ

կընիկը գեվի զոլն ա անց կենըմ, ասըմ ա. «Սպանըի՛. սպանըի՛. ցըխեմ տըրա՛ կլլիխը, տոու խի՞ տըրա՛ն շըքել մըհի հիլ ես արել. վըեր մըհել քեզ հետ կոխ ա ունըմ, ես քեզ էն վախտը ասընցի՛ սըպանըի, թոզ կորչի՛»։ Վերչը մարթը ըստեղ կընգյանը լա՛վ փորցըմ ա ու համոզվըմ ա կընգյա՛ վըրա՛, վըեր սա՛ կընիկ չի՛. կլխակեր ա, էտ դեվին հըլո՛րըմ ա, տակը կոխըմ. խեխտըմ ա, քաշ տալըի տեւոը՝ դըրմա-դըրմա կըտորըմ ա։ Տըռանը մի պը-հիր ա տալըի, կընգյանը ժընչլո՛վ կապըմ ա էտ պըհըրիցը. դեվի՛ մըսերը ածըմ ա ազաքը ու ասըմ ա. «Դե՛ կե, շատ ես սիրել տը-րան»։

Մի ամըիս սրա՛ն զատ չի տալըի ու էտ դոլըի վըրա էլ մը-տիկ չի անըմ, մի օր էլ մըտիկ ա անըմ, վըեր էտ մըսերը ինչ-քան դուդեն հասըել ա կըերել ա, ինչքան չէ, մընացել՝ ինքն էլ վեր ա ընգյել մընոել։ Տա՛ փոս ա կըտորըմ, քըցըմ մեչը, ֆըւզը՝ վըրա՛ տալըի ու ասըմ ա. «Սո՛ւտ ա, բոզը բոզ կըլի, ինչ չինս ուզըմ ա ըլի, ուզըմ ա իսանի ծըիծ ծըծի, ուզըմ ա՝ անասունի»։

